

PÄIKE

Inimesed maailma erinevais paigus kogunevad õhtuti ookeani kaldale, mere äärde või mäeharjadele ning isegi kõrghoonete katustele, et imetleda päikeseloojangut, aga kui palju on neid, kes tõusevad koidiku eel, et näha, kuidas valguse esimesed kiired taevast kompavad, sellest pole mul aimugi.

Nii kaua, kui mina ennast mäletan, olen ma alati olnud koidikute lummuses. Võibolla see poleks nõnda, kui ma ei oleks ühel varahommikul ärganud uste paugutamisest, mis saatis meie majast tööle ruttavaid inimesi. Olin siis vast kolmeaastane või pisut üle, aga see oli esimene kord, kui nägin akna taga tõusmas päikest. Siis ma märkasin, et mu ainsal mängukaaslasel, ema tehtud kaltsunukul, olid silmadeks sinised nõöbid. Olin seni arvanud, et kõik minu ümber oli hall, kuid siis piilus üks koidukiir meie tuppa, vaatas minu voodisse ja näitas mulle värve – see oli armastus esimesest pilgust.

Läks veel aega, enne kui ma sain aru, et seda juhtus harva ja iga koidukiir minu toas oli kui kingitus. Hall oli tavaline, sest see oli meie maja ja vaesuse värv, ja mina olin

vaeste vanemate vaene laps. Mõnikord oli see hallus aga nii tihe ja kõikehaarav, et võis ühel hetkel katta kogu maailma, isegi päikese.

See tundus mulle hirmutav, aga just sellest sai alguse minu elukestev soov ja isegi siis, kui kogu mind ümbritsev maailm oli hallis vines, nägin mina päikest tõusmas ikkagi just sellisena nagu toona, läbi kaltsunuku siniste silmade. Päikese enda värvi nägin ma vaid siis, kui ta tõusis, sest siis oli ta täiesti alasti ja see juhtuski vaid hommikuti. Ülejäänud osa päevast kattis ta end valguskiirtest vanikuga ja pimestas igaüht, kes teda vaadata julgus.

Ilmselt oligi see üks põhjus, miks inimesed loojangu ajaks gruppidesse kogunesid ja ootasid hetke, mil päike end enne uinumist lahti riietades oma kumerused paljastas. Minu jaoks sai määravaks hoopis see teadmine, et loojudes seisis päike meie poole seljaga, aga koidu ajal nägin ma tema nägu ja see ei sarnanenud kellegi teisega.

Nii sai alguse minu koidulummus. Maja alumisel korrusel paukusid ukсед, inimesed kiirustasid tööle, aga mina seisin oma hallis toas ja vaatasin läbi hommikusse avatud akna silmapiiri varjust tõusvat päikest.

ASJAD

Valgus süütas minus elukire. Algul ma nägingi vaid värve, ja kuigi ma ei teadnud siis veel nende nimesid, õppisin neid tundma selle järgi, millele need kuulusid. Nii ilmusid mu ellu asjad, mida ma hallidena hallil taustal polnud osanud üksteisest eristada. Sain teada, et kaltsunuku

sinisilmad olid pärit mu õele väikseks jäänud sinise koolivesti eest.

Mu ema teadis kõigi oma asjade värve ja ta ei teinud sellest saladust, mina lihtsalt ei näinud varem, et mu õe sinine vest oli pruuniks värvitud tooli korjul ja et meie köögi nurgas oli valge emailiga pliit, selle peal vaskne kastrul ja vett viidi välja musta ning toodi tuppa kollase plastämbriga.

Isa asjade värve teadis ema samuti, vahe oli vaid selles, kas need olid hele- või tumerohelised. Mulle meeldis isa barett, sest see oli eriti tumeroheline, aga seda vaid tänu mütsi laubakohale kinnitatud vasest kastruliga sama värvi märgile, mis meenutas mulle pisut päikest.

Minul oli kõige rohkem asju, näiteks õest jäänud punased kummikud ja roosad tunked ning lilla tutiga müts. Mulle endale meeldis aga üks kleit, sest sellel oli erinevate värvidega asju. Ema ütles, et see kleit oli kirju või siis lilledega.

Lilli oli meie maja ümbruses vaid kevadel, ja kord aastas nägin ma neid ka meie söögilaual vaasis ning siis ütles ema, et need lilled olid roosid ja roosid olid enamasti ikka punased. Mõtlesin siis oma õe kummikute peale ja sain aru, et mitte ainud rohelisel, vaid ka kõigil teistel värvidel olid oma heledused ja tumedused.

Kui asjad poleks olnud värve, ei oleks ma ehk teada saanudki, kui palju neid meie toas tegelikult oli, kuigi ema tundis neist siiski puudust. See omakorda tähendas, et asjadega oli hoopis teine lugu kui värvidega, sest nende puhul polnud tähtis värv, vaid hulk. Vaskkastruli väärtust ei määranud mitte see, et ta oli läikima hõõrutult kuldne

ja pisut isegi päikese värvi, vaid see, et teda oli mitu. Seda väiksemat polnud ma varem isegi märganud, sest ta oli suure taga peidus ning ilmus esiplaanile ainult siis, kui mõni isa sõber meile külla tuli.

Külalisi käis meil harva, aga üks neist jäi mulle siiski meelde, küll mitte mees ise, vaid need kaks asja, mis ta mulle tõi. Tema nimetas neid ühe lõunamaal kasvava puu viljadeks, aga mulle meenutasid nad päikest, sest olid peaaegu sama värvi.

INIMESED

Inimestel polnud selliseid silmi nagu minu kaltsunukul. Neil ei olnud ka selliseid käsi ja jalgu, aga see-eest olid neil sarnased riided. Mu emal oli samasugune kleit nagu mu nukul seelik ja lillad juuksed nagu tutt minu mütsil. Tal olid mu isa kampsuniga sama värvi püksid, ainult jakk oli justkui eikuski pärit. Ema ütles, et oli selle triibulise riidetüki saanud naabri-inimestelt.

Neid naabri-inimesi olin ma näinud, kui käisin emaga õues. Nad ei erinenud palju minu emast, kuid olid temast pisut suuremad ja neid oli alati mitu, järelikult olid nad tähtsamad kui meie emaga. Isa ei käinud meiega õues, sest tema käis tööl ja oli vahel mitu päeva kodust eemal.

Õde, kelle vestilt ema minu nukule silmad oli võtnud, viibis samuti harva kodus. Tema kohta kuulsingi ma uudiseid siis, kui naabrid seda emalt küsisid. Ise ma teadsingi vaid seda, et mu õde elas koolis, mis asus meie kodust kaugel. Põhiline, mida ma inimeste juures märkasin, oli aga

see, et nad jäid pea alati teisi inimesi nähes seisma ja hakkasid rääkima. Seega oli omavahel kõnelemine inimeseks olemise juures kõige olulisem.

Üks erinevus siiski oli ja selle määras inimeste suurus. Sain aru, et väikeste inimestega nagu mina, räägiti läbi suurte. Minu suur inimene oli mu ema. Ma oleks samuti tahtnud kõnelda, sest mul oli juba sõnu, mida ma oskasin öelda, kuid mul polnud sõnaõigust. Ema sõnul võisin ma rääkida vaid omasugustega, kuid meie majas ei elanud minu mõõdus inimesi.

Tõsi, meie majas oli lapsi, aga mitte minusuuruseid. Esimene omasuurune inimene, keda ma kõnetada võisin, ilmus mu ellu siis, kui sain neljaseks. Ta tuli meile koos isa töökaaslasega, kes mulle kunagi neid oranže puuvilju tõi, ja just siis, kui mul oli sünnipäev, esimene, mida ma mäletan.

Päev hiljem kohtusime uuesti põhjusel, et selle poisi ema oli kuhugi ära sõitnud ja isa ei tahtnud poega päevaks üksi koju jätta. Minu ema oli alati kodus ja ta oli lahke ning abivalmis inimene. Nii sain mina endale esimese päris omaenda väikese inimese, kellega koos olla, rääkida ja mängida.

SÕBRAD

Tegelikult polnud ma väga üllatunud, kui Aarne ka järgmisel hommikul koos oma isaga meile tuli. Poiss ise oli ehk rohkem ärevuses, aga see läks mööda, kui ema meil mõlemal käest kinni võttis ja sõpradeks saada soovitas. See sõna ise, sõbrad, oli minu jaoks uus, aga see pidi tähendama midagi erilist, sest Aarne oli küll sama suur kui

mina, aga ta polnud nagu mina. Kui ma oma õega koos olin, kutsus ema meid õdedeks, aga kui Aarne meile tuli, oli midagi teisiti.

Minu esimene mõte oli rõõmustavalt heasoovlik ja see sõber-olemine hakkas mulle kohe meeldima, ma tahtsin seda kuidagi välja näidata. Läksin voodi juurde, võtsin oma kaltsunuku ning ütlesin, mida olin tahtnud ammu öelda, kuid polnud, kellele öelda:

„Vaata! Tal on täitsa sinised silmad.“

„Ilus. Kust tema need sai?“ küsis Aarne vastu.

Ma ei tahtnud rääkida sellest, mis oli niigi nähtaval ja tavaline. Tundsind südames, et sõprus vajas midagi enam kui üks hall päev.

„Need tulid taevast. Hommikul, siis kui päike tõusis. Tema näitas mulle,“ laususin ma ja jäin põnevusega poisi vastust ootama, sest sellest sõltus, kas me ikka oleme sõbrad.

Aarne ei öelnud esmalt midagi, kohmitses veidi aega käega oma pükste taskus ning tõmbas siis sealt välja midagi kollast.

„Vaata! See on Porsche erimudel, tibukollane. On ju äge?“ sõnas ta.

Vaatasin väikest mänguautot ta avatud peopesal ja tõdesin, et polnud varem midagi sellist näinud. Tibudest ei teadnud mina midagi, aga autod meie maja ees olid küll kõik hallid.

„Nii väike ja nii kollane,“ avaldasin ma oma arvamust ja lisasin võrdluse, mis mulle mõistetav oli: „See on nagu päikene.“

See oli kinnitus, et meie sõprus oli päris. Siis ma ei teadnud veel, et see oli tunne. Minu jaoks oli tähtis, et me

nägime asju samades värvides ja võisime sellest teineteisele ilma suuremate inimeste sekkumata rääkida. Tunne oli minu jaoks midagi muud, see oli siis, kui ma tajusin teineteisemõistmist oma kehaga, ilma sõnadeta, kuid samas võis see tekkida ka sõnadest, mida ma kuulsin.

Aarne kuulas ja mõistis mind ning polnud kade. Alles aastate möödudes sain ma aru, et mu ema oli meid sõpradeks soovitades eksinud, sest ma vajasin venda, mitte poissi, kes oleks mu sõber, sest sõprus poistega ei lõppenud kunagi hästi.

PEIGMEES

Vahel võis mööda minna mitu koidikut ja isegi terve aasta aeg, kuid mul polnud midagi mäletada, aga mõnikord meenus mulle päevi lausa ridamisi. Nii mäletan ma peensuseni seda nädalat, mil Aarne meil käis. Siis tuli ta ema koju tagasi ja tema oma last meile ei toonud, aga minu ema ei sõitnud kusagile, et isa saaks mind Aarne ema juurde hoiule viia.

See koos Aarnega veedetud nädal jäi mulle meelde eelkõige seetõttu, et mul tekkis õppimissoov. Ma tahtsin saada targemaks, olla temaga samaväärne või isegi parem. Mul oli kodus õest jäänud vana aabits, kuid seni ei olnud mingit tahtmist sinna trükitud harksabadele nimesid anda, ent kui Aarne seda tegi, sain ma aru, et neil harksabadel ehk siis kirjatähtedel ja numbritel võis olla nii värv kui ka tähendus.

Mu emale meeldis väga, kuidas ma koos Aarnega kooli mängisin ning ta premeeris meid sellega, et küpsetas igaks

söögivahetunniks pannkooke ja naeratas rohkem kui tavaliselt. Võibolla oli see sellepärast, et ta oli olnud enne mu õe ja minu sündi õpetaja, kuid õed polnud nii õpihimulised kui sõbrad, või ta siis lihtsalt ei tahtnud oma tütarde vastu olla nõnda karm nagu võõraid lapsi õpetades.

Mäletan, et ühel päeval, kui meil köögikapist jahu otsa sai, võttis ema meid poodi kaasa ja teel olles kohtusime nende teiste suurte inimestega, kes meie majas elasid. Kuni ema nendega rääkis, võttis Aarne mul käest kinni ja hakkas oma juttu rääkima. Mina olin harjunud teisiti, sest suurte jutust sain ma tavaliselt teada seda, mida ema ja isa minu kuulates ei kõnelnud, küll aga teised suured inimesed emalt küsisid ja neile ta vastas.

Seekord läks aga nii, et naabri-inimesed ei rääkinudki pikalt ilmast ega küsinud mu õe ja isa kohta, vaid tahtsid teada, kas see uus poiss oli minu peigmees. Naerust, mis selle küsimuse peale ema suust kostis, sain ma aru, et peigmees-olemine oli mingi nali ning mul oli hea meel, et Aarne seda polnud. See oli ka esimene kord, kui ma olin julge ja võtsin endale õiguse suurtele inimestele vastu rääkida.

„Aarne on minu sõber, sest meie isad on sõbrad,“ laususin ma valju ja selge häälega, samas oma kätt tema käest lahti rapsates.

„Kas sa kuuled!“ ütles üks suur inimene, naabrinaine, kes meie maja alumisel korrusel elas, ja lisas siis mind silmitsedes, et oli arvanud selle tüdrukumärgi tumma olevat, kuna tema õde oli ju kurt.

Vaatasin emale otsa ja kuna tema nägu õhetas, ilmselt siis naerust, sain aru, et ka see oli mingi naljajutt

ning puhkesin samuti naerma, mille peale see suur naine jäi väga tõsiseks, vaatas teise suure inimese poole ning lausus: „Issake, sellistel ei tohiks ju peigmehi olla. Vaesus sünnitabki ainult vaesust ja lollakad sigitavadki vaid lolle.“

Mida see naine edasi kõneles või mis teine inimene selle jutu peale ütles, seda ma ei kuulnud, sest ema haaras meil mõlemal käest ning kiirustas sõnagi lausumata edasi. Poe juures jäi ta hingeldades seisma ning ütles: „Teie seiske siin ja ärge kuhugi ega kellegagi kaasa minge. Käin ruttu ära, sest meil ongi vaid jahu vaja.“

Nüüd oli minu kord Aarnel käest kinni võtta, sest üksinda poleks ema mind poe ukse taha jätnud, aga sõbraga koos jättis. Aarne ei öelnud midagi, aga ta käe hoiak oli kuidagi teistsugune kui ennist. See polnud pelgalt puudutus, vaid midagi märksa tugevamat, ja kui ema tagasi tuli ning ma oma kätt vaatasin, oli see isegi pisut nagu kange.

Sel päeval ei õppinud ma mitte tähti ega numbreid, vaid sain teada, et kõik suured inimesed polnud ilusad ja head, vaid mõnda neist tuli karta, sest mu ema kartis neid. Mis sõnadesse puutus, siis sama kehtis ka neile. Näiteks polnud peigmees eriti hea sõna iseloomustamaks sõpra, küll aga meeldinuks mulle, kui mu sõpra oleks nimetatud printsiks nagu selles muinasjutus, mida ema mulle kunagi ette luges, sest siis oleksin mina võinud ju end printsessiks nimetada.

JÕULUIME

Ma ei näinud enam Aarnet ja ka tema isa külaskäigud minu isa juurde lõppesid ära kuidagi ootamatult. Mõtlesin siis selle väikese kollase auto peale ja temast sai Aarne asemel minu uus mängukaaslane. Tegin selle masina mõttes pisut suuremaks ja panin oma kaltsunukule nime, enda nime. Nii olin mina Emma ja mu nukk samuti, vahe oli vaid selles, et temast sai printsess, kes sõitis printsiga tema päikesekollases autos, aga mina olin lihtsalt eikeegi.

Emma ei küsinud minu mängu kohta midagi, aga ta kuulis, mida ma rääkisin. Algul ta pisut muretses, et ma enam aabitsat ei avanud, kuid siis sai aru, et ükski laps ei taha üksi õppida. Ühel päeval tõi ta mulle poest suure pappkarbi, millel olid peal värvilised kirjad ja pilt päikesekollastest puuviljadest.

„Üks lahke poemüüja lubas sellele meile,“ sõnas ta karpil mulle ulatades ning lisas: „See on nüüd sinu uus auto, kuhu te mõlemad ära mahute.“

Emma ei öelnud nimesid, kes sellesse ära pidid mahutama, aga mina teadsin kohe, kes istus juhi kohal ning kes tema kõrval. See mäng hakkas mulle iga päevaga aina rohkem meeldima ja seda enam, et emma aitas mul autosse kaks väikest istepatja meisterdada ning tal polnud kahju isegi mõnest oma iluasjast, et sõidumasinale luksuslikumat välimust anda.

Kui isa koju tuli ja minu mänguautot nägi, ilmus ka tema väsimusest hallile näole väike sära, kuid selle esilekutsumisel polnud minu õnnelik-olemisega mingit seost. Ta nimetas mind tuleviku inseneriks ning küsis, kui palju

on kaks korda kaks. Muidugi ma teadsin seda ja oskasin kõiki aabitsas olnud tähti kokku lugeda, kuid see ei teinud mind õnnelikuks. Aga auto tegi.

Järgmisel hommikul oli isa jälle läinud, kuid emal oli tuju hea. Ilmselt sellest, et isa oli jätnud uudise, mis emale meeldis, aga millest mina ei osanud midagi arvata. Ma teadsin küll, mida tähendasid peod, kuid minu elus polnud neid olnud, sest ema sõnul polnud ma peo jaoks veel piisavalt suur. Seekord oli teisiti, sest ema sõnul oli tegu isa töökoha korraldatud laste peoga, mis tähistas jõuluaega ja saabuvat aastavahetust.

Varasemast mäletasin ma vaid seda, et aasta lõpus tõi isa mulle oma töö juurest suure paki komme ja küpsiseid, kuid ühelgi jõulupeol polnud me käinud, seega ei tähendanud see mulle midagi. Emale tähendas pidu aga muret riiete pärast, ja mulle hakkas see midagi tähendama alles siis, kui ema mainis, et sellele peole tulevad kokku kõigi isa töökaaslaste lapsed ning tal oli vaja kuskilt hankida mulle kleit ja kingad, sest peol tuli esinduslikult riides olla.

Mida tähendas luksus, sellest olin ma oma mänguautot ehtides juba aru saanud, aga milline kleit oli esinduslik, seda ma ei teadnud, sest ema kapis selliseid polnud, isegi mitte õest jäänud asjade hulgas. Mõtlesin siis Aarne peale, sest kui tema meil käis, oli tal alati seljas üks punane vest, mis minu meelest oli väga ilus. Avaldasin emale oma soovi, et minu esindusriie võiks olla üks punane kleit.

Nii läksimegi ühel keskpäeval poodi, aga mitte sinna, kus toitu müüdi, vaid ühte teise, mis asus suure maja all keldris. Seal lõhnas samaoodi nagu meie keldriski, kuid seal ei hoitud moosi- ja kurgipurke, vaid see oli nagu üks

suur riidekapp, mis oli otsast lõpuni täis kleite, kuubesid ja kampsuneid. Lisaks oli seal kastide viisi kingi, mütse, salle ning isegi mänguasju. Tõsi, need kõik olid juba kunagi kellegi omad olnud ja lõhnasid oma mineviku järele, ning see oli midagi, mida ma ilmselt kunagi ei saa unustada.

Ehk oleks teisiti läinud ja ema olekski mulle sealt mõne peokleidi saanud, kui mul poleks sellest lõhnast süda pahaks läinud. Minu kõõksuma hakkamise peale sai keldripoe omanik väga vihaseks ja ajas meid tänavale. Juhtus aga nii, et selle maja ees peatus parasjagu üks läikivmust auto ning sellest astus välja punases mantlis naine. Minu meelest oli ta nii ilus, et mul läks seda pilti nähes isegi oksendamise isu üle ning ma jäin suu ammuli kõnnitee servale seisma.

„Mis viga, kullake?“ küsis see naine minust möödudes ja ema seletas, milles asi.

Seepeale astus naine sammu tagasi ja ma kartsin juba, et see keldri lõhn oli mulle külge hakanud ning hirmutas isegi teisi inimesi, kuid tema küsis hoopis minu vanust ja vaatas mind mõõtna pilguga.

„Tule! Mul on vist midagi, mis sulle sobib,“ lausus ta seejärel.

Seda jõuluaega ja oma esimest pidu ei unusta ma iialgi. See sööbis mu mällu sama tugevalt nagu riideid täis keldripoe lõhn ja oleks olnud väga kole mälestus, kui seda poleks varjutanud tõeline jõuluime – nimelt just siis sain mina endale esimese peokleidi, mis oli punane nagu tõusev päike. Kandsin seda nii kaua, kuni kleit veel vähegi mulle selga mahtus. Lõpuks olin ma nõus isegi nälgima, et jääda väikeseks ja kleiti oma elupäevade lõpuni seljas kanda.